

Assaggi di Bisalta
portale linguistico e culturale dei territori della Bisalta

grafia Escolo dòou Po

Loungoubard, franc e morou

Ai tèmp di loungoubard, a parte dal 568 ës poel pansase que sël teritori piemountes a i feisou tre doucati sigur, que a l'erou èntourn al sitèe pi grose Turin, Ast, Ivrea e un ësquèzi sigur, al countrari d'ièti que ou l'era nhant d'aramba a na sità ma ou avia so chentrou a San Julio d'Orta e ou countroulava tut ël Piemount nordourial. Lo que ou fa prœva èt la prezensa di loungoubard sël teritori èt quèlla que èncœ a l'é la prouvincha èt Couni a l'é mac èt papée (a dî ël vée, pochi e nhant sampe aoutentic) e èt tœc d'esculture que a venou da èt counvènt èt frèe que a l'erou èstèt vœzù da èt re loungoubard, tra ël VI e ël VIII secul.

Ès parla dël counvant èt San Pé èt Panh, èt la gezia ëd San Dalmas èt *Pedona* e èt quèlla dël Vilar. Èsti counvènt a sariou nèe ènt la gran butà èt foundasioun relijouse èt l'Italia di loungoubard, portà da la vœia èt relijoun ma èdcò da d'ènterese poultic e pèr i sold. Malœrousamant èt noutisie a i n'a i é propi vère e a jutou nhant a dî èt sigur coura èsti counvènt a soun èstèt foundèe, coun l'echesioun dël counvant èt Panh que ou l'é arnouminà ènt èn baroun èt papée que a diou que ou l'é èstèt foundà dal re *Astolfo* (749-756).

Venta arcordâ èt sigur que ël Piemount ou l'é èstèt la prima rejoun italiana piâ da *Carlo Magno*, pasand da la Val èt Susa, ènt ël 773. Ma 's sa poch o vère ës l'ourdinamant que ou l'a portà èn Piemount. Da la metà dël X secul finde a la fin dël XI secul, ènt la part centroumeridiounala èt la rejoun a i era tre circouscrisioun èt gezia (la diochezi ëd Turin, Ast e Alba) e sinc distret public (i coumitèe d'*Auriate*, Turin, Ast, *Bredulo*, Alba). La zona èt la Coumunità èt Mountanha d'èncœ a fazia part dël Coumità èt *Bredulo*, so chentrou ou l'era ësquèzi èt sigur ènt ël teritori ounda èncœ a i é Moundouì. Ènt i anh après i Morou a soun aruvèe ènt ël noste valade èn caland da *Frassineto* èn Prouvensa ounda a s'erou barounèe e a l'an butà soutsouri tuta la rejoun.

Èl marque dël so pasage a soun prœvèe couma ènt ël cas èt la distrusioun èt la gezia èt San Coustans aramba al Vilar o pèr la prezensa èt noemi que a èsmiou ese èn relasioun coun la forta èmpresioun dèta da l'aruvâ di Morou (pèr ezempi: *ël mour*, it. volto), e èdcò d'èn bourdèl d'èstorie que a countavou di Morou. N'ezempi a l'é ël Turc proutagounista dël bal dou sabre, que ou l'a pià pé a Fènestrele èn Val Cluzoun, a Castlèt d'Èstura e a Banhasc qu'ou arcorda ël pasage di Morou que ènt l'aout medioevo a l'avìou butà la jant èt la Liguria e dël Piemount souta so doumini; 's counta l'èstoria d'èn campanhin dël post *Protasio Gorrizio* que ou l'avia nhant vœzù fa mariâ soua fia coun ël capourioun di morou *Ramset* e pèr lo ou l'era èstèt coundanà a mort e masà. Èt ièti Morou èncou pi counhousù, a soun qui que a piou part a la Baia èt Sampé èn Val Varaita, festa poupopular que pèr quicun a saria èstèta èn ourigine na manera èt fa festa pèr ese riusi a fa èscapâ i Morou dal valade o ël Morou èt Moundouì que ou richeou ël chaou èt la sità coura taca ël Carneval.

Après que i Morou a soun èstèt mandèe via, ël teritori ou l'é èstèt dèt al vèscou d'Ast, *Rosone*, que ou l'avia richevù da l'èmpèratou *Ottone I* ëd *Casa Sassone* coun ël diploma dël 969 la counferma èt tuti i sœ pousedimènt, ël dounasioun e ël jurisdisioun que a l'erou

ja di vëscou que a l'erou venù prima ët chèl. Èsti pousedimènt a soun pe ëstèt counfirmèe da l'ëmperatoû *Enrico III a Pietro II*, vëscou d'Ast.